

Sabiedrība par atklātību - DELNA

Reģ. nr. 000803705 Ģertrūdes iela 34-5, Rīga, LV-1011 Tālr. 7506454 Fakss 7506455
E-pasts TI@delna.lv www.delna.lv

Karīna Janova, 2004

Lobēšana ir jāreglamentē: Pasaules pieredze un ieteikumi Latvijai

2000.gadā Pasaules Banka (PB), analizējot korupciju pārejas ekonomikas valstīs, secināja, ka Latvijā izplatīta ir augstākā līmeņa – politiskā korupcija. PB to nosauca par valsts nozagšanu, jo daudzi politiskie lēmumi tiek pieņemti ekonomisko spēku interesēs un tiem atsevišķos jautājumos ir monopols uz valsts politisko varu. 2002.gadā Atvērtās sabiedrības institūta pētījumā “Pirmsiestāšanās procesa ES monitorings: Korupcija un pretkorupcijas politika” ziņojumā par Latviju secināts: “(..)novērtējums atklāj bažas par privāto interešu ietekmi uz likumdošanas procesu. Latvijas korupcijas eksperti bieži lieto Pasaules Bankas jēdzienu “valsts sagrābšana”, lai raksturotu to, kas tiek uzskatīts par valsts galveno korupcijas problēmu. Šim ziņojumam apkopotie pierādījumi rāda, ka nelikumīga lobēšana un tai līdzīgi gadījumi Latvijā patiešām ir nopietna problēma.”¹ Pēc PB datiem, 40% Latvijas firmu ietekmē (saskaras ar) Saeimā pirktiem lēmumiem un 49% firmu ietekmē (saskaras ar) valdībā pirktiem lēmumiem.²

Kā vienu no politiskās un ekonomiskās varas saplūšanas iemesliem jāmin plašās lobēšanas iespējas, kas Latvijā nav reglamentētas. Deputātiem un amatpersonām brīvi tiekoties ar lobētājiem un nedeklarējot ne tikšanās iemeslu, ne rezultātu, plašākai sabiedrībai netop skaidrs, kas ir daudzu politisko lēmumu iniciatori un kādās interesēs tie ir pieņemti.

Lai veicinātu brīvu, demokrātisku un taisnīgu interešu plurālismu, daudzās valstīs lobēšana ir reglamentēta. Tas nozīmē, ka

- tiem, **kas lobē**, ir publiski jādeklarē, kāds ir lobēšanas mērķis un kas par to maksā,
- tiem, **kurus lobē**, jādeklarē, ar ko, kad un par kādiem jautājumiem ir notikušas tikšanās,
- **vēlētājiem** ir iespējas uzzināt, kādas interešu grupas ir piedalījušās lēmuma formulēšanā un ietekmēšanā un par kuru interesēm iestājas deputāti.

Lai arī visus korupcijas gadījumus lobēšanu reglamentējoši noteikumi neizskaidrīs, tomēr caurskatāmas un atklātas politisko lēmumu pieņemšanas sistēmas ieviešana

---

¹ Pirmsiestāšanās procesa ES monitorings: Korupcija un pretkorupcijas politika. Ziņojums. Latvija. Budapešta: Atvērtās sabiedrības institūts, 2002, 80.lpp.

² Monitoring the EU Accession Process: Corruption and Anti-corruption Policy, Open Society Institute, 2002, p. 63.

būtu pirmais solis ceļā uz ētiskas un godprātīgas politiskās kultūras veidošanos un vēlētāju uzticības atjaunošanos Latvijā.

Šis ziņojums apkopo Delnas veikto analīzi par 1) lobēšanas regulējumu citās valstīs, 2) interešu lobēšanu Latvijas Saeimā un 3) iespējamo regulējumu, lai veicinātu lobēšanas atklātību un iespēju vienlīdzību starp dažādām interešu grupām. Ziņojuma pirmā daļa iepazīstina ar lobēšanas nozīmi un pielietojumu. Otrā daļa – ar citu valstu pieredzi lobēšanas regulēšanā. Un trešā daļa iepazīstina ar *Delnas* izstrādātajām rekomendācijām lobēšanas institucionalizēšanai Latvijā.

1. Kas ir lobēšana?

Lobēšana nav lēmumu pieņēmēju uzpirkšana

Lai arī lobēšana ir normāla demokrātiskas valsts politiskā procesa sastāvdaļa un daudzās valstīs tā ir ierindota profesiju klasifikatorā, līdzšinējie pētījumi par lobēšanu rāda, ka lobēšanai Latvijā ir koruptīva aura.

2004.gada februārī BNS veiktais pētījums³ vēsta, ka 65% no Saeimas deputātiem un 62% no aptaujātajiem uzņēmējiem uzskata, ka lobismam ir drīzāk negatīva pieskaņa. Politologs Valts Kalniņš norāda, ka „krietna daļa Latvijas iedzīvotāju politikas procesu, kurā notiek šī stihiskā lobēšanas attīstība, uzlūko ar neuzticību un pat klaji noraidošu attieksmi, paši juzdamies atstumti. Latvijā – līdzīgi kā daudzās citās valstīs – vārdam “lobēšana” cilvēku uztverē nereti ir negatīvas blakusnozīmes, kas saistās ar korupciju, uzpirkšanu, *draugu būšanu* un citām politikā sastopamām nevēlamām parādībām. Šai negatīvajai attieksmei no vienas puses ir pamats, jo Latvijā lobēšanā ļoti liela nozīme bijusi korupcijai.”⁴ Latvijā ar lobismu tiek saprasts kaut kas negatīvs, piemēram, korupcija, kukuļdošana vai dažādu ekonomisko grupējumu interesēs izdevīgu lēmumu pieņemšana.

Šajā sakarā bijušais Eiropas integrācijas biroja vadītājs Edvards Kušners norāda, ka „ja mūsu uzņēmēji lobēšanai Eiropas Savienības institūcijās par pamatu ņems Latvijas pieredzi, no lobēšanas viedokļa tas var būt bīstami.” Latvijas politiskā kultūra atšķiras no ES institūcijās ierastās, kur pat vīna pudeles uzdāvināšana tiek uztverta kā kukuļošana, kas var novest pie pilnīgas uzticības zaudēšanas konkrētajam lobētājam.

Lobēšana ir informācijas sniegšana lēmumu pieņēmējiem, ņemot vērā to, ka ikvienam ir tiesības brīvi paust savus uzskatus, saņemt un izplatīt informāciju un idejas. Leģitīma lobēšana ir informācijas un ideju izplatīšana ar mērķi ietekmēt ar likuma pieņemšanu saistītos viedokļus un pamudināt amatpersonas un deputātus lobētājam vēlamai rīcībai. Savukārt korumpēta lobēšana ietver amatpersonu vai deputātu

---

³ Līga Meņģelšone, BNS pētījuma "**Komersantu un politiķu attieksme pret lobismu**" prezentācija konferencē "LOBĒŠANA jeb kādēļ uzņēmumiem un asociācijām ir jāietekmē lēmumi Eiropas Savienībā" 2004. gada 26. februārī, http://www.politika.lv/polit_real/files/lv/lobij_mengels.pdf Pētījumā aptaujāti 2/3 Saeimas deputātu un vairāki desmiti Latvijas uzņēmēji.

⁴ Valts Kalniņš, **Lobēšana: politikas ietekmēšana starp pilsoņa tiesībām un korupciju**, Latvijas Ārpolitikas institūts, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2004, 5. lpp.

ietekmēšanu ar naudas maksājumu vai citu labumu palīdzību vai, ja lobēšanas rezultātā pieņemtais lēmums ir pieskaņots kādām šaurām atsevišķām interesēm.

Lobēšana ir interešu aizstāvība

Lobēšana ir viena no metodēm, kā organizētā pilsoniskā sabiedrība kā līdzvērtīgs partneris var piedalīties politiskajā lēmumu pieņemšanā. Organizējoties interešu grupās vai uzņēmumiem apvienojoties asociācijās, tās var formulēt savu viedokli un to paust lēmumu pieņēmējiem. Tādējādi interešu grupas veic savu interešu aizstāvību. Ar lobēšanas palīdzību lēmumu pieņēmējiem tiek dota iespēja uzzināt tās sabiedrības daļas viedokli, uz kuru konkrētais lēmums attiecas. Veicot lobēšanu, interešu grupas nāk kā eksperti ar savām zināšanām, informāciju un kompetenci par noteikto sfēru.

Balstoties uz anglo-sakšu politiskajām tradīcijām, valsts ir tikai neitrāls vidutājs starp dažādo interešu grupu viedokļiem. Īsteni plurālistiskā sabiedrībā, visām sabiedrībā esošajām interešu grupām, paužot savu viedokli un rosinot sabiedrisko diskusiju, rezultātā tiek panākts optimāli pieņemamākais un efektīvākais kompromiss. Arī kontinentālās Eiropas tradicionālā pārliecība, ka valstij ir jākalpo vairākuma interesēm un jānodrošina kopējā labuma (*common good*) sasniegšana, ir saskaņā ar lobēšanas praksi, kas - ja pielietota godīgā un atklātā veidā - palīdz lēmumu pieņēmējiem uzzināt ieinteresēto sabiedrības grupu viedokli un formulēt optimālāko kompromisu starp tām.

Skandināvijas valstīs lobēšana nav reglamentēta, jo tur valdošā politiskā kultūra vienkārši nepieļauj tādus gadījumus, ka lēmums varētu tikt pieņemts, nekonsultējoties ar to sabiedrības daļu, kuru šis lēmums skars. Kā pētījumā “NVO un valsts sadarbības politika un prakse Eiropā: salīdzinošā analīze”⁵ norādīts, ka daudzās ES valstīs konsultēšanās ar interešu grupām tiek uzskatīta par neatņemamu labas pārvaldības sastāvdaļu, un likumdošanas iniciatīvas ir jābalsta uz sociālo dialogu. Turpretī ASV un Kanādā lobēšana ir stingri reglamentēta, lai mazinātu korupcijas draudus.

Valstiskā līmenī ir nepieciešams atzīt lobēšanu jeb interešu aizstāvību kā normālu demokrātiska politiskā procesa sastāvdaļu un noteikt tās pamatprincipus, lai lobēšana netiktu izmantota negodīgiem un savtīgiem mērķiem, korumpējot un dodot iespēju korumpēties lēmumu pieņēmējiem, bet lai nodrošinātu atklāta, godīga un vienlīdzīga lobēšanas procesa iespējamību.

Kas var lobēt?

Lobēšanu parasti veic profesionāļi, kas pārzina lēmumu pieņemšanas struktūru, pārvalda valdības attiecības (*government relations*) un sabiedriskās lietas (*public affairs*) un kas spēj pārliecinoši argumentēt par labu interešu grupas viedoklim. Ne velti ASV lobēšana ir minēta profesiju klasifikatorā. Latvijā līdz šim lobēšanu galvenokārt veikuši profesionāļi no sabiedrisko attiecību firmām un atsevišķas nevalstiskās organizācijas un profesionālās asociācijas.

---

⁵ Nilda Bullain, Radost Toftisova, **NVO un valsts sadarbības politika un prakse Eiropā: salīdzinošā analīze**, Eiropas Bezpeļņas organizāciju likumu izstrādes centrs Ungārijā, 2004.

Kanādas likumdošana sniedz pilnīgu definīciju par to, kurš ir uzskatāms par lobētāju. Pirmkārt, tas ir lobētājs – konsultants, tātad tāds, kas strādā firmā, kura piedāvā lobēšanas pakalpojumus. Otrkārt, par lobētāju uzskatāms korporatīvais lobētājs, kas tiek algots kāda konkrēta uzņēmuma vai to asociācijas interesēs. Treškārt, ir sabiedrisko organizāciju lobētāji, kas lobē kādas nevalstiskās organizācijas vai to apvienības vārdā. Jebkurā gadījumā, vispirms ir jābūt organizācijai, kuras intereses tiek pārstāvētas. Lobētājam izdosies gūt panākumus tikai tajā gadījumā, ja viņš pierādīs, ka nedarbojas vienīgi kādas mazas grupas šaurās interesēs, bet tas nāks par labu visai nozarei, ekonomikai un sabiedrībai kopumā.

Par lobētājiem lielākoties valstu likumdošanas sauc tos, kuri par lobēšanas pakalpojumu sniegšanu saņem samaksu. Valstīs, kurās ir reglamentēta lobēšana, noteikumi nosaka lobētāju reģistrēšanos, kas var būt brīvprātīga vai obligāta. Lobēšanas reglamentācijas procesa viens no motīviem ir atklātības nodrošināšana, tāpēc lobētājiem ir jāatklāj savi klienti, interešu jomas, par kurām tiek lobēts, ienākumi, izdevumi, tikšanās, pielietotās metodes u.c.

Tajā pašā laikā ir svarīgi paturēt prātā, ka lobēšanas regulēšanas sistēma nedrīkst ierobežot brīvu un atklātu pieeju amatpersonām un deputātiem. Aktīvo pilsoņu mērķi sazināties ar savu pārstāvi parlamentā vai kādu no valsts amatpersonām lobēšanas regulācijas nedrīkst ierobežot. Piemēram, Kanādas likumdošana nosaka, ka par lobēšanu nevar uzskatīt vēstuļu un priekšlikumu rakstīšanu izpildvarai vai likumdevējvarai, tādu personas vai organizācijas rakstisku vai mutisku vēršanos pie amatpersonas, kas ir atklāta un publiski redzama, novērojama, pieejama, kā arī rakstisku vai mutisku vēršanos pie amatpersonas, atbildot uz amatpersonas rakstisku aicinājumu sniegt komentāru vai konsultāciju.⁶

2. Lobēšanas regulējums Kanādā, ASV, Lielbritānijā, ES, Vācijā un Lietuvā.

Kanāda

Kanādā lobēšanu reglamentē Lobētāju reģistrācijas likums, kas pieņemts 1985.gadā un Lobētāju ētikas kodekss, kas pieņemts 1997.gadā. Likums nosaka trīs lobētāju statusus: 1) lobētāji konsultanti, 2) pastāvīgie (*in-house*) korporatīvie lobētāji un 3) pastāvīgie (*in-house*) organizāciju lobētāji.

Lobētājs konsultants ir ikviens, kurš saņem samaksu no kādas personas vai organizācijas, proti, klienta, par to, ka apņemas komunicēt ar amatpersonu,

a) lai ietekmētu

- lēmuma/likuma/grozījumu izstrādāšanu parlamentā vai valdībā;
- lēmuma/likuma/grozījumu pieņemšanas procesu;
- valdības nozaru politiku vai programmu izstrādāšanu vai grozīšanu;
- lēmumus par valsts galvojuma, atbalsta, subsīdiju vai citu finansiāla atbalsta piešķiršanu;
- lēmumus par jebkura līguma slēgšanu.

b) lai noorganizētu tikšanos ar deputātu / amatpersonu un jebkuru citu personu.

---

⁶ Canada Lobbyists Registration Act, <http://laws.justice.gc.ca/en/L-12.4/79267.html>

Uzņemoties veikt kādu no šīm aktivitātēm, lobētājam desmit dienu laikā jāreģistrējas.

Pastāvīgais korporatīvais lobētājs ir tāds uzņēmuma darbinieks, kura pienākumu nozīmīga daļa ir komunicēšana ar deputātiem un amatpersonām, lai ietekmētu visu iepriekš nosaukto. Pastāvīgajam korporatīvajam lobētājam 2 mēnešu laikā pēc darba uzsākšanas jāreģistrējas un divu mēnešu laikā pēc katra jauna saimnieciskā gada uzsākšanas jāiesniedz atkārtota informācija.

Pastāvīgais organizācijas lobētājs ir tāds organizācijas darbinieks, kura pienākumu nozīmīga daļa ir komunicēšana ar deputātiem un amatpersonām, lai ietekmētu visu iepriekš nosaukto. Organizācijai, pieņemot darbā vienu vai vairākus lobētājus, organizācijas vadītājam (*senior officer*) jāreģistrējas 2 mēnešu laikā kopš lobētāji ir pieņemti darbā un turpmāk katrus sešus mēnešus.

Visiem lobētājiem, reģistrējoties vai iesniedzot atkārtotu atskaiti, jānorāda sekojoša informācija:

- a) Nosaukums un juridiskā adrese.
- b) Sava klienta vārds un juridiskā adrese. Ja ir, tad jānorāda arī tās personas vai organizācijas vārds un adrese, kas kontrolē vai vada klienta rīcību vai ir tieši ieinteresēta lobēšanas, kuras pasūtītājs ir klients, iznākumā.
- c) Ja klients ir uzņēmums, tad jānorāda visi uzņēmuma filiāļu/meitas uzņēmumu nosaukumi un adrese, kam ir tieša interese par lobēšanas rezultātiem.
- d) Ja klients ir uzņēmums, kurš ir kāda cita uzņēmuma meitas uzņēmums, tad jānorāda arī mātes uzņēmums.
- e) Ja klients ir koalīcija, jānorāda visu koalīcijā iesaistīto organizāciju nosaukumi un adreses.
  - (e.1) ja klients ir dibināts ar pilnīgu vai daļēju valsts līdzdalību, jānorāda kura valdības iestāde vai aģentūra ir piedalījusies dibināšanā un cik lielu finansējumu klients ir no šīs valdības iestādes vai aģentūras saņēmis.
- f) Jānorāda, par kādu tēmu un jautājumiem lobētājs plāno komunicēt vai organizēt tikšanos ar amatpersonu,
- g) Kur tas ir atbilstoši, jānorāda, vai lobētājam paredzētā samaksa ir pilnīgi vai daļēji atkarīga no tā, vai lobēšana ir bijusi veiksmīga
- h) Jānorāda, ar kuru likumprojektu, politikas dokumentu, valsts galvojuma, atbalsta, subsīdiiju vai citu finansiāla atbalsta noteikumu vai līguma projektu tiks strādāts
- i) Jānorāda, ar kurām amatpersonām lobētājs ir komunicējis vai plāno komunicēt vai ar kuru ir vai tiks organizēta tikšanās. Jānorāda, kurās valdības iestādēs, departamentos, nodaļās vai aģentūrās šīs amatpersonas strādā.
- j) Ja lobētājs plāno komunicēt ar kādu amatpersonu, jānorāda komunikācijas tehnikas, tai skaitā vai ir notikusi vai ir plānota vēršanās pie sabiedrības caur masu medijiem vai tieša komunikācija, kuras mērķis ir aicināt sabiedrību vērsties pie amatpersonas, lai radītu spiedienu uz amatpersonu kāda noteikta lēmuma pieņemšanai („*grass-roots communication*”).
- k) Pastāvīgajiem korporatīvajiem lobētājiem jāiesniedz uzņēmuma biznesa aktivitāšu apraksts un, ja uzņēmums saņem pilnu vai daļēju valsts finansējumu, jānosauc no kādas valdības iestādes šis finansējums nāk un finansējuma apjoms.
- l) Pastāvīgajiem organizāciju lobētājiem jāiesniedz informācija par organizācijas aktivitātēm, organizācijas biedriem vai organizācija pati ir kādas citas organizācijas biedre, ja organizācija saņem pilnu vai daļēju valsts finansējumu, jānosauc no kādas valdības iestādes šis finansējums nāk un finansējuma apjoms,

visu organizācijas lobētāju vārdi un par kādiem jautājumiem un ar ko ir komunicēts.

m) Ja uzdevums tiek pārtraukts vai pabeigts, par to jāinformē 30 dienu laikā.

Kanādas sabiedriskās organizācijas *Democracy Watch* vadītājs Dafs Konačers norāda, ka tomēr reģistrācijas sistēma dod iespēju izvairīties no lobētāju reģistrācijas. Tā, piemēram, ir iespēja uzņēmuma darbiniekam – lobētājam noformulēt savādāku amata aprakstu un neuzrādīt tā patieso nodarbošanos.⁷

Kanādā ir izveidots Lobētāju reģistrācijas birojs (*Registrar General of Canada*)⁸, kas uztur lobētāju reģistru un kas var pārbaudīt visu iesniegto dokumentu atbilstību patiesībai. Lobētāju reģistrs ir atvērts sabiedriskai piekļuvei. Reģistra birojam arī ir tiesības izstrādāt savus komentārus par Lobētāju reģistrācijas likumu.

Balstoties uz Lobētāju reģistrācijas likumu, 1997.gadā ir izstrādāts Lobētāju ētikas kodekss, kura ievērošanu uzrauga Ētikas komisārs. Ētikas komisāram ir tiesības uzsākt izmeklēšanu, ja ir pamatotas aizdomas, ka Lobētāju reģistrācijas likums vai Ētikas kodekss ir pārkāpts.

2003.gada jūnijā Lobētāju reģistrācijas likumā tika veikti grozījumi, kas paredz, ka lobētājam jāuzrāda sava iepriekšējā pieredze darbā ar valdību. Līdz ar to tiek nodrošināta arī tā procesa caurspīdīgums, kad bijušās amatpersonas kļūst par lobētājiem un pelna uz savu iepriekšējo zināšanu un kontaktu pamata. Tomēr lobētājiem vēl joprojām nav jāatklāj, ar kādām politiskajās partijām vai kandidātiem viņi ir jebkad iepriekš strādājuši un cik lieli naudas līdzekļi lobēšanai tiek tērēti.

ASV

ASV lobēšanu regulē 1995. gadā pieņemtais Lobēšanas atklātības likums, kas nosaka, ka visiem lobētājiem, kas lobē likumdevēju vai izpildvaru par samaksu, ir jāreģistrējas, deklarējot savus klientus, lobēšanas jomu un jautājumus, savus ienākumus un izdevumus. Par lobētāju atzīstams tas, kurš vismaz 20% no sava darba laika velta lobēšanai.

ASV ir strikti definētas ne tikai lobētāju atklātības, bet arī likumdevēju ētikas normas. Pārštāvju palātas ētikas komisija⁹ un Senāta ētikas komisija¹⁰ nosaka un uzrauga likumdevējvaras pārštāvju, administratoru un darbinieku ētiskas uzvedības normas. Tā, piemēram, pārštāvju palātas deputātiem¹¹:

- ir aizliegts pieņemt dāvanas dārgākas par 100 USD (no viena avota, viena gada laikā),
- nedrīkst pieņemt sponsoru apmaksātus ceļojumus, uz pasākumiem, kas saistīti ar darbu un ir ilgāki par 4 dienām (valsts robežās) un par 7 dienām (ārzemēs),
- par sponsoru naudu var līdz braukt dzīvesbiedrs vai bērns, bet nekad abi,

⁷ Duff Conacher, „Canada’s rules on lobbying: key loopholes remain,” **Global Corruption Report 2004**, Transparency International, 2004, pp.72-73.

⁸ **Lobbyists Registration System**, <http://strategis.ic.gc.ca/epic/internet/inlr-el.nsf/en/Home>

⁹ **Committee on Standards of Official Conduct**, <http://www.house.gov/ethics>

¹⁰ **Senate Select Committee on Ethics**, <http://ethics.senate.gov>

¹¹ **Highlights of House Ethics Rules**, <http://www.house.gov/ethics/Highlights2003.htm> Skatīts 30.08.2004.

- nedrīkst pieņemt nekādus izklausus vai atpūtas braucienus,
- par visiem braucieniem, to izmaksām, dāvanām un citiem ienākumiem jāatskaitās;
- nedrīkst Kongresa telpas, tur pieejamos resursus un darbiniekus izmantot politiskajām kampaņām;
- nedrīkst pieņemt nekādus honorārus, taču drīkst piešķirtos honorārus ziedot labdarības fondiem, tādējādi saņemot nodokļu atlaides;
- Pārstāvju palātas deputāts nedrīkst būt nodarbināts citos amatos un saņemt citus papildus ienākumus;
- Nedrīkst gadu pēc mandāta nolikšanas kontaktēties ar Kongresa pārstāvjiem vai darbiniekiem, lai ietekmētu lēmumus vai notikumus.

Lielbritānija

Lielbritānijā obligāts lobēšanas regulējums nepastāv. Taču amatpersonu un deputātu uzvedību un attiecības ar trešajām personām regulē Lielbritānijas parlamenta deputātu ētikas kodekss, kas pieņemts 1996.gadā un katra parlamenta sasaukumā tiek pārskatīts. Ētikas kodeksa primārais mērķis ir privāto un publisko interešu nošķiršana, tādējādi veicinot sabiedrības uzticēšanos, gan parlamentāriešiem, gan pašam lēmumu pieņemšanas procesam.¹² Ētikas kodekss aizliedz pieņemt kukuļus, darboties kādas trešās puses interesēs un uzliet par pienākumu vienmēr novērst privāto un publisko interešu konfliktu par labu publiskajām interesēm. Primārā cīņa ir par interešu konflikta novēršanu, proti, privāto interešu ietekmes mazināšanu uz sabiedriski svarīgiem lēmumiem.

Parlamentā tiek uzturēts Deputātu interešu reģistrs¹³, kurā katram deputātam ir jādeklarē visas interešu sfēras un saņemtie materiālie labumi, kas jebkādā veidā *citiem* var radīt aizdomas par deputāta ietekmējamību un subjektivitāti, lemjot par vienu vai otru jautājumu. Pastāv arī Lordu palātas pārstāvju¹⁴, deputātu palīgu un pētniecības asistentu¹⁵ un žurnālistu¹⁶ interešu reģistri.

Deputātu interešu reģistrā jānorāda sekojoša informācija:

1. Algots vai brīvprātīgi vadītāja amats sabiedriskās un privātās organizācijās.
2. Jebkāds cits algots amats, profesija.
3. Klienti. Iepriekš jau norādīto organizāciju vai uzņēmumu klienti, kā arī citi klienti, ar kuriem deputāts strādā, sniedz padomus, konsultācijas, pārstāv valdībā u.c.
4. Saņemtie ziedojumi, jebkāds finansiāls vai materiāls atbalsts.
5. Dāvanas, jebkādi citi labumi, kurus saņēmis deputāts vai tā dzīvesbiedrs.

¹² Parliamentary Commissioner for Standards, **Consultation Paper: Review of the Code of Conduct for Members**, July 2004 <http://www.parliament.uk/documents/upload/PCFSConsultationPaper.pdf> Skatīts 30.08.2004.

¹³ **Register of Members' Interests**, <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm/cmregmem/040716/memi01.htm> Skatīts 30.08.2004.

¹⁴ **Register of Lords' Interests**, http://www.parliament.uk/about_lords/register_of_lords_interests.cfm

¹⁵ **Register of Interests of Members' Secretaries and Research Assistants** <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm/cmsecret/memi01.htm> Skatīts 30.08.2004.

¹⁶ **Register of Journalists' Interests** <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm/cmjournal/memi01.htm>

6. Visi deputāta vai tā dzīvesbiedra ārvalstu braucieni, kurus vairāk kā 550 mārciņu vērtībā sedz kāds privātais vai nevalstiskais finansētājs.
7. Finansējums vai dāvanas no ārvalstu avotiem.
8. Nekustamais īpašums.
9. Kapitāla daļas, akcijas uzņēmumos.
10. Cita reģistrējama informācija.

Ņemot vērā šo informāciju, Lielbritānijas deputātiem ir aizliegums lobēt to organizāciju vai uzņēmumu interesēs, no kuriem deputāts ir saņēmis atalgojumu, ziedojumu, dāvanu vai jebkādu citu materiālu labumu vairāk kā 1% apmērā no savas deputāta algas. Vienreizēju dāvanu, ziedojumu, sponsorētu ceļojumu u.c. gadījumā, aizliegums ir spēkā tikai vienu gadu no tā reģistrēšanas brīža.¹⁷ Atsevišķs lobēšanas regulējums Lielbritānijā nepastāv. Taču lobētāju asociācijas ir pieņēmušas brīvprātīgu pašregulējumu.

Eiropas Savienība

Lobēšanai visatvērtākās divas institūcijas ir Eiropas Komisija un Eiropas Parlaments. Tām (kopā vēl ar Ministru Padomi) ir likumdevējvara. EK nosaka likumdošanas jautājumu darba kārtību jeb agendu. Tā arī veic lēmumu projektu pirmā varianta rakstīšanu. Tikai pēc tam, kad ir sagatavots dokuments – lēmuma projekts – tas lēmuma pieņemšanai tiek nosūtīts EP un Ministru padomei.

1987.gadā pieņemtais Vienotās Eiropas līgums ieviesa ES lēmumu pieņemšanas procesā tā saukto līdzlēmšanas procedūru, kas paredz lēmumu pieņemšanā vienlīdz nozīmīgu lomu EP un Ministru Padomei. Tas pārvērtā EP par vienu no aktīvākajām lobēšanas arēnām un tiek lēsts, ka gadā notiek apmēram 70 000 kontaktreizes starp EP deputātiem un interešu grupu pārstāvjiem.¹⁸

Kopš 1996.gada EP pastāv lobētāju reģistrs. Lobētājiem, lai iegūtu caurlaidi, ir jāreģistrējas un jāpiekrīt ievērot lobētāju ētikas kodekss. Tā pārkāpšanas gadījumā, deputāts var apstrīdēt lobētāja godīgumu un panākt caurlaides konfiskāciju. Savukārt deputātu ētikas kodekss (*Rules of Procedure of the Parliament*) nosaka, ka deputātam ir aizliegts darboties kāda ietekmē un rīkoties pēc kādiem saistošiem norādījumiem, pretī saņemot kādus labumus. Deputātam ir pienākums paziņot par tiešām finansiālajām interesēm izskatāmajā jautājumā pirms uzstāšanās, ja deputāts izvirzīts par referentu, un iesniegt publiski pieejamas deklarācijas par ienākumiem, profesionālajām aktivitātēm un citiem algotiem pienākumiem un atturēties pieņemt dāvanas un ziedojumus savu pilnvaru laikā.¹⁹

EP deputāti ir uzsvēruši, ka lobētāju reģistrācija palīdz veidot institucionalizētas attiecības ar interešu grupu pārstāvjiem un nodrošināt procesa atklātību. Tāpat tas interešu grupas motivē veidot stabilas interešu koalīcijas, novēršot pārāk lielu

¹⁷ Register of Members' Interests,

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm/cmregmem/040716/memi01.htm> Skatīts 30.08.2004.

¹⁸ European Parliament, Directorate for Research. **Lobbying in the European Union: current rules and practices.** Constitutional Affairs Series. AFCO 104 En, 2004, p.33.

http://www4.europarl.eu.int/estudies/internet/workingpapers/afco/pdf/104_en.pdf

¹⁹ Valts Kalniņš, **Lobēšana: politikas ietekmēšana starp pilsoņa tiesībām un korupciju**, Latvijas Ārpolitikas institūts, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2004, 33.lpp

plurālismu un sadrumstalotu interešu lobēšanu.²⁰ Atšķirībā no EP, Eiropas Komisija nav pieprasījusi lobētāju reģistrāciju un izstrādājusi tikai brīvprātīgi akceptējamu ētikas kodeksu.

Vācija

Arī Vācijas parlamentā – Bundestāgā interešu grupu pārstāvjiem ir jāreģistrējas. Katru gadu tiek izveidots publiski pieejams to interešu grupu saraksts, kas vēlas izteikt vai aizstāvēt savas intereses parlamentā vai valdībā. Interešu grupai ir jābūt sarakstā, lai tās pārstāvis varētu tikt uzklausīts kādā komitejā vai iegūt caurlaidi, iekļūšanai parlamentā.

Reģistrējoties jānorāda organizācijas nosaukums un adrese, valdes sastāvs, interešu joma, biedru skaits, interešu grupas pārstāvju vārdi. Šāds reģistrs galvenokārt ir izveidots, lai nodrošinātu lobēšanas procesa atklātību un nodrošinātu deputātus ar informāciju par to, cik daudz biedrus un kādas intereses pārstāv konkrētā interešu grupa. Tajā pašā laikā šim reģistram ir tikai informējošs raksturs un tas deputātiem neliedz uz sēdēm kā ekspertus aicināt arī tādu organizāciju pārstāvjus, kuras nav iekļautas šajā sarakstā. 1996.gadā sarakstā bija 1 614 interešu grupas²¹.

Lietuva

Lobēšanu Lietuvā reglamentē 2001.gadā pieņemtais likums „Par lobēšanas darbībām”, kas visai detalizēti nosaka lobēšanas sfēru un uzliek par pienākumu lobētājiem reģistrēties, atklāt savus klientus, lobējamās jautājumus un ienākumus no lobēšanas. Reģistru uztur Seima ētikas komisija²², kurai ir tiesības pārbaudīt lobēšanas darbības, pieprasīt iesniegt dokumentus vai citu informāciju, kas saistīta ar lobēšanas aktivitātēm, caurlūkot ikgadējos ziņojumus.

Tomēr regulējums ir izveidots, lai regulētu tikai uzņēmējdarbības veidu, kas sniedz lobēšanas pakalpojumus, jo likuma 4.pants nosaka, ka par lobēšanu nav uzskatāmas bezpeļņas organizāciju darbības, kas darbojas savu biedru interesēs, ja vien tās par lobēšanu nesāņem atlīdzību.

Lai arī Lietuvā praksē ir kādi 200-300 lobētāju, reģistrējušies ir tikai astoņi. Kalniņš norāda, ka „Lietuvas likumdevēji ir centušies pakļaut lobēšanu tik stingriem noteikumiem kā nekur citur Eiropā. Īstenošanas mehānisma trūkums, iespējams, noved pie pretējā rezultāta, kur lobētāji var praksē neievērot nekādas, pat ne elementārākās prasības.”²³

---

²⁰ European Parliament, Directorate for Research. **Lobbying in the European Union: current rules and practices**. Constitutional Affairs Series. AFCE 104 En, 2004, p.38.
http://www4.europarl.eu.int/estudies/internet/workingpapers/afco/pdf/104_en.pdf

²¹ European Parliament, Directorate for Research. **Lobbying in the European Union: current rules and practices**. Constitutional Affairs Series. AFCE 104 En, 2004, p.47.
http://www4.europarl.eu.int/estudies/internet/workingpapers/afco/pdf/104_en.pdf

²² Vyriausioji tarnybinės etikos komisija, <http://www.vtek.lt/enver.html>

²³ Valts Kalniņš, **Lobēšana: politikas ietekmēšana starp pilsoņa tiesībām un korupciju**, Latvijas Ārpolitikas institūts, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2004, 31.lpp

3. Lobēšana Latvijā

Lobēšana Latvijā nav reglamentēta. Lai arī tā faktiski pastāv, juridiski nav atzīta un definēta. Lobēšanu Latvijā veic uzņēmumi, to asociācijas, nevalstiskas organizācijas un citas interešu grupas.

Lobēšana ir jāreglamentē, jo, kā ASV Lobēšana atklātības likuma preambulā teikts, sabiedrībai ir jāzina par apmaksātu lobētāju centieniem ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesu un lobētāju darbības atklāšana veicinās sabiedrības uzticību valdības godaprātām. Tāpat arī Kanādas Lobētāju reģistrācijas likuma pamatojumā teikts, ka lobēšana balstās uz 4 pamatvērtībām:

- 1) Brīva un atklāta piekļuve valdībai ir sabiedrības interesēs;
- 2) Amatpersonu lobēšana ir leģitīma nodarbošanās;
- 3) Ir vēlams, ka amatpersonas un sabiedrība zina, kurš mēģina ietekmēt lēmumu pieņemējus;
- 4) Lobētāju reģistrācijas sistēma nedrīkst ierobežot brīvu un atklātu pieeju valdībai.

Lobēšana reglamentēšana ir divu virzienu process. No vienas puses, ir nepieciešams noteikt deputātu uzvedības un ētikas normas, kas no likumdevēja puses noteiktu skaidrus spēles noteikumus. No otras puses, nepieciešams visiem lobētājiem radīt vienādas iespējas un noteikumus.

Lobēšanas likuma ieviešanu Latvijā apgrūtina tās neformālais raksturs. Pārsvārā lietas tiek kārtotas ar pazīšanās palīdzību. Latvijas sabiedrība ir ļoti maza, tādēļ neliela ir distance starp indivīdu jeb interešu grupu un lēmumu pieņēmējiem. Gandrīz katram indivīdam ir iespējams bez starpniekiem nokļūt līdz lēmumu pieņēmējiem un panākt, lai interešu grupas viedoklis tiktu iekļauts politiskajā dienas kārtībā. Pēc Latvijas ostu asociācijas izpilddirektora, bijušā Saeimas deputāta Kārļa Leiškalna teiktā, to veicina arī Saeimas Kārtības rullis, kurā noteikts, ka likumprojekta vai likuma grozījumu ierosinājumam nepieciešama tikai piecu deputātu iniciatīva. Vēl vienkāršāk ir ar jau „atvērtajiem likumiem”. Šajos gadījumos katrs deputāts var sagatavot un iesniegt ierosinājumus. Saeimas komisiju sēžu atklātības princips nodrošina, ka ieinteresētā puse ar lietpratēja tiesībām var piedalīties komisijas sēdēs un paust savu viedokli.

Lai gan visi indivīdi un interešu grupas likuma priekšā ir vienlīdzīgas, Leiškalns norāda, ka „straujās stratifikācijas rezultātā ir redzamas atšķirības starp to spējām definēt intereses, panākt interešu iekļaušanu dienaskārtībā un – vēl vairāk – panākt labvēlīga lēmuma pieņemšanu.” Tātad dažiem ir vieglāka piekļuve lēmumu pieņēmējiem, nekā citiem. Šis apstiprina to, ka Latvijā personīga pazīšanās spēlē lielu lomu, arī lai veiktu veiksmīgu lobēšanu.

Lai mazinātu nevienlīdzību, Leiškalns ierosina Latvijā veidot profesionālus lobētājus, kas darbotos kā starpnieki, saņemot atlīdzību par kādas grupas interešu iekļaušanu sabiedrības un politiskajā dienaskārtībā. Tomēr profesionālu lobēšanas pakalpojumu pirkšana ir dārga un tā ir pieejama tikai tām interešu grupām, kuras var atļauties lobēšanai tērēt ievērojamus finansiālus līdzekļus. Tātad tas, ka Latvijā ir pieejami profesionālu lobētāju pakalpojumi nebūt neatrisina ne vienlīdzības, ne atklātības problēmu.

Bijušais Tieslietu ministrs Aivars Aksenoks uzsver, ka katrai personai ir svarīgi zināt iespējas, kā paust savu viedokli, un zināt, kā tiek pieņemti lēmumi. Atsaucoties uz Skandināvijas politiskās kultūras piemēru, kur lobēšana netiek reglamentēta ar likumu, jo lēmumu pieņemšana pašsaprotami nozīmē rēķināšanos ar visās ieinteresētājām pusēm, Aksenoks norāda, ka „Latvijas politiskā kultūra ir tāda, ka, liekas, lobēšanas noregulējums ir nepieciešams.” Viņaprāt Latvijā nepieciešams lobisma likums, lai tas 1) dotu legālu iespēju ietekmēt lēmumu pieņemšanu, 2) nodrošinātu atklātību, 3) dotu visiem vienādas iespējas, 4) noteiktu, ka lobētājam jādeklarē finanšu avoti un 5) noteiktu robežas, cik tālu lobēšana pieļaujama.

Līdz šim nav bijusi definēta ne lobēšana pati, ne atbilstošie deputātu un lobētāju uzvedības noteikumi, līdz ar to šajā darbībā ir bijusi ļoti liela neskaidrība un katrs rīkojies pēc saviem ieskatiem. Kalniņš, pētot ētiskas un korumpētas lobēšanas īpatsvaru, norāda uz veiktajām intervijām ar profesionālajiem lobētājiem un deputātiem: „Lobētājiem mēdz būt klienti, kas par ētisku un atklātu lobēšanu vispār nav dzirdējuši. (..) Tā kā korupciju Latvijā tradicionāli nesaista ar risku, tad, ņemto vērā ētiskas lobēšanas relatīvo sarežģītību un izdošanās nenoteiktību, izvēle par labu korumpētai lobēšanai indivīda līmenī var būt racionāla. (..) Kā ētiskas lobēšanas mīnuss tiek minēts tas, ka šāda lobēšana ir ļoti komplicēts, laikietilpīgs un dārgs process, kurā turklāt ir nedrošības par rezultātu.”²⁴ Turpretī intervētie Saeimas deputāti pārsvarā noliedz korumpētas lobēšanas efektivitāti un apgalvo, ka šādas lobēšanas praksi nav pieredzējuši.²⁵ 2004.gada sākumā veiktā Saeimas deputātu aptauja atklāj, ka 84% deputātu izjūt nepieciešamību pēc lobēšanu reglamentējošas likumdošanas.²⁶ Acīmredzot neskaidrība un slepenība, kas pavada lobēšanu, vairākumam deputātu nav pieņemama.

Ar lobēšanas likumu nevarēs panākt administratīvās korupcijas izskaušanu. Tie, kas vēlēšies maksāt un saņemt kukuļus, vienmēr atradīs veidu, kā to darīt. It īpaši Latvijas apstākļos, kuros pārsvarā trūkst stingra likumu īstenošanas un sankciju piemērošanas sistēmas. Tomēr lobēšanas likums, kas noteiktu lobētāju reģistrāciju un amatpersonu atskaitīšanos par konsultēšanos ar interešu grupu pārstāvjiem, nodrošinātu lobēšanas procesa atklātību un definētu skaidrus spēles noteikumus interešu grupu pārstāvjiem un deputātiem. Lai arī ar likumu vien korupciju un lielo biznesa grupējumu ietekmi uz politiku nebūs iespējams novērst, tomēr likums ievērojami pazeminātu sabiedrībā valdošo augsto korupcijas uztveri. Lobēšanas reglamentēšanai Latvijā ir jābalstās uz brīvprātīgu un mērķtiecīgu deputātu vēlmi mazināt koruptīvo auru un veicināt sabiedrības uzticību politisko lēmumu pieņēmējiem.

Reglamenta galvenais uzstādījums būtu nodrošināt iespēju vienlīdzību starp dažādām interešu grupām un veicināt procesa atklātību un informācijas caurredzamību, tādējādi mazinot korumpēšanās iespējamību un korupcijas auru kā tādu.

---

²⁴ Valts Kalniņš, **Lobēšana: politikas ietekmēšana starp pilsoņa tiesībām un korupciju**, Latvijas Ārpolitikas institūts, Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS, 2004, 22.lpp

²⁵ Turpat.

²⁶ Līga Meņģelšone, BNS pētījuma "**Komersantu un politiķu attieksme pret lobismu**" prezentācija konferencē "LOBĒŠANA jeb kādēļ uzņēmumiem un asociācijām ir jāietekmē lēmumi Eiropas Savienībā" 2004. gada 26. februārī, http://www.politika.lv/polit_real/files/lv/lobij_mengels.pdf
Pētījumā aptaujāti 2/3 Saeimas deputātu un vairāki desmiti Latvijas uzņēmēju.

4. Ierosinājumi

1. Lēmumu pieņemšanas procesu ir neieciešams padarīt pēc iespējas atklātāku, izprotamāku un pieejamāku. Tas dotu vienādas iespējas visu interešu grupu pārstāvjiem, ne tikai tiem, kam ir paziņas un īpaša piekļuve informācijai.

Trūkumi	Risinājumi
Nav savlaicīgas informācijas par Saeimas komisiju darbu. Saeimas mājas lapā ir pieejams komisiju tikšanās kalendārs tikai tekošai nedēļai.	Informācijai par Saeimas komisiju sēžu grafiku jābūt pieejamai vismaz divas nedēļas iepriekš.
Nav pietiekamas informācijas par komisijas sēžu darba kārtību un tajās izskatāmajiem dokumentiem. Bieži vispār nav zināms, kāda būs komisijas darba kārtība. Bieži nav norādes par sēdē izskatāmajiem dokumentiem (dokumenta numurs, saite uz to). Tomēr apsveicama ir līdzšinējā prakse, ka brīvprātīgi tiek norādīti uz komisijas sēdi uzaicinātie dalībnieki.	Saeimas komisiju sēžu darba kārtībai jābūt pieejamai vismaz divas nedēļas iepriekš. Jābūt skaidri norādītiem izskatāmajiem jautājumiem un dokumentiem. Tāpat Saeimas Kārtības rullī jānosaka, ka komisiju tikšanās kalendārā jānorāda visi uzaicinātie dalībnieki.
Nav informācijas kontinuitātes. Piemēram, viena interešu grupa var lobēt kādas likuma izmaiņas un panākt labvēlīgu komisijas lēmumu. Bet nomainoties komisijas sastāvam, iet zudumā viss iepriekšējais darbs. Protams, no visiem deputātiem nevar sagaidīt vienādu izpratnes līmeni, tomēr būtu nepieciešams, lai komisijas jaunais sastāvs būtu lietas kursā par iepriekš pieņemtajiem lēmumiem.	Papildināt Saeimas kārtības ruļļa 164.pantu ar teikumu: „Komisijas sēžu protokoliem ir jābūt pieejamiem publiski.” Protokolam ir jābūt pieejamam Saeimas mājas lapā 5 dienas pēc sēdes. Sēdes protokols jāpapildina ar saitēm uz visiem sēdes laikā izskatītajiem dokumentiem. Ja kāda interešu grupa ir prezentējusi savu viedokli (mutiski, rakstiski, rādot Power Point prezentācijas vai kā citādi), arī tas ir jāatspoguļo protokolā un dokumenti vai prezentācijas jāpievieno publiski pieejamā protokola pielikumā.
Saeimas kārtības rullis nosaka, ka „komisiju sēdes ir atklātas, bet uz Saeimas vai komisijas lēmuma pamata var rīkot arī aizklātas sēdes” (159.pants). Tomēr informācija par to, kura sēde būs atvērta, kura slēgta, iepriekš nekur neparādās.	Informācijai par to, vai komisijas sēde būs atvērta vai slēgta, jāparādās jau sēžu kalendārā. Tas ir nepieciešams, lai lobētājiem jau iepriekš būtu skaidrs, uz kurām sēdēm var pieteikt savu dalību, uz kurām nevar. Jānosaka, ka slēgtajās komisiju sēdēs ar lietpratēja tiesībām nedrīkst tik pieaicināts neviens uzņēmējdarbības vai nevalstisko organizāciju pārstāvis.

<p>Kārtības ruļļa 169.pants nosaka, ka “komisijai ir tiesības pieaicināt lietpratējus - gan pastāvīgus, gan atsevišķiem gadījumiem. Viņiem ir padomdevēja tiesības.” Tomēr nav skaidras procedūras, kā kādi interešu aizstāvji var iegūt uzaicinājumu piedalīties komisijas sēdē. Priviliģētāki atkal ir tie, kam ir pazīšanās un kas var iegūt uzticību personīgu kontaktu ceļā. Formālas procedūras nepastāv.</p>	<p>Saeimas Kārtības rullī jāparedz formāla procedūra, kā interešu grupu pārstāvji var iegūt uzaicinājumu piedalīties komisijas sēdē ar lietpratēja tiesībām.</p> <p>Iespējams būtu vērts pārņemt citu valstu praksi organizēt atsevišķas viedokļu noklausīšanās sēdes (<i>hearings</i>). Interešu grupu lobētājiem šādās sēdēs būtu iespēja ar savu pozīciju iepazīstināt lēmumu pieņēmējus, uzrunājot deputātus 5 min prezentācijā un 10 min atbildot uz deputātu jautājumiem.</p> <p>Kā norāda bijušais Ministru prezidents Valdis Birkavs, „skaidru procedūru ieviešana un visu ieinteresēto brīva un publiska dalība, nodrošinātu pilnu interešu spektru un publiski argumentētu lēmumu pieņemšanas sacensību”.²⁷</p>
<p>Kārtības rullis nosaka, ka katram deputātam ir tiesības uz palīgu. Palīga pienākumi ir „kārtot visus ar deputāta darbību saistītos organizatoriskos, tehniskos, konsultatīvos un citus jautājumus” (195.pants), tai skaitā, uzklaut vēlētajū ierosinājumus un sūdzības, izskatīt vēlētajū iesniegumus, organizēt deputāta un vēlētajū tikšanās, nodrošināt deputātu ar darbam nepieciešamo informāciju un uzziņām, pieņemt vēlētajū vēlētajū pieņemšanu starplaikā un pēc deputāta norādījuma risināt ierosinātos jautājumus ar amatpersonām vai iestādēm, noskaidrot vēlētajū viedokli par Saeimas un deputāta darbību (196.pants). Ir skaidrs, ka nozīmīgi lobēšanas procesā, jo viņi var gan personiski darboties kā lobētāji, gan būt par kontaktilvēkiem lobētājiem un daudzi no viņu tiešajiem darba pienākumiem ir attiecināmi ir lobēšanas procesu – informācijas iegūšana, vēlētajū viedokļu izziņāšana un uzklautīšana, apmeklētāju pieņemšana u.c. Tomēr informācija par deputātu palīgiem Saeimas mājas lapā nav pieejama. Šāda informācijas ne-atklātība atkal nostāda</p>	<p>Saeimas mājas lapā ir jānorāda deputātu palīgu vārds, uzvārds, darba telefons, e-pasta adrese.</p> <p>Lielbritānijā līdzīgi deputātu interešu reģistram pastāv arī deputātu asistentu interešu reģistrs. Arī Latvijā tāda ieviešana būtu apsverama, jo nereti tieši caur deputātu palīgiem notiek visaktīvākā lobēšana.</p>

²⁷ Birkavs, prezentācija konferencē “LOBĒŠANA jeb kādēļ uzņēmumiem un asociācijām ir jāietekmē lēmumi Eiropas Savienībā” 2004. gada 26. februārī

- Lobētāji jāklasificē pēc Kanādas parauga:
  - i. Lobētāji – konsultanti. Šie ir profesionālie lobēšanas pakalpojumu sniedzēji, kas strādā sabiedrisko attiecību vai konsultāciju firmās. Viņi strādā savu klientu interesēs.
  - ii. Biznesa lobētāji. Šie ir pastāvīgie lobētāji, kas strādā kāda konkrēta komercuzņēmuma vai to asociācijas interesēs.
  - iii. Organizāciju lobētāji. Šie ir pastāvīgie lobētāji, kas strādā kādas sabiedriskā labuma (nevalstiskās) organizācijas interesēs.

Šāda klasifikācija skaidri nošķir profesionāļus, kas sniedz lobēšanas pakalpojumus par jebkurām tēmām, biznesa interešu lobētājus un sabiedriskā labuma organizāciju lobētājus.
- Visiem lobētājiem, uzsākot lobēšanas darbu, jāreģistrējas norādot:
  - i. Lobētājiem-konsultantiem: klienti, par katru no klientiem - interešu sfēra, likums vai likuma grozījumi, par kuriem tiks lobēts.
  - ii. Biznesa lobētājiem jānorāda: uzņēmuma nosaukums, juridiskā adrese; valdes sastāvs un lielākie akcionāri (īpašnieki); ja ir – mātes un meitas uzņēmumi; interešu sfēra, likums vai likuma grozījumi, par kuriem tiks lobēts. Ja lobētājs pārstāv uzņēmumu asociāciju, jānorāda visi asociāciju veidojošie uzņēmumi.
  - iii. Organizāciju lobētājiem jānorāda: organizācijas nosaukums, kuras vārdā notiks lobēšana, juridiskā adrese, valdes sastāvs, biedru skaits, kad organizācija dibināta, tās galvenais mērķis (no statūtiem), ja organizācija ir citu organizāciju apvienība, jānorāda arī visas biedru organizācijas.

Latvijai sākotnēji jāņem par paraugu Vācijas piemērs, kur lobētāju reģistrs galvenokārt tiek uzturēts informatīviem nolūkiem – šāda informācija ir svarīga ne tikai plašākai sabiedrībai, bet arī pašiem deputātiem, kas ikdienā ar lobētājiem saskaras – svarīgs ir jautājums par to, kā lobētājiem likt reģistrēties.

Viens no iespējamiem risinājumiem ir pārveidot Saeimas caurlaižu iegūšanas sistēmu, nosakot, ka interešu grupu pārstāvji, aizpildot lobētāja reģistrācijas anketu, var iegūt ilgtermiņa caurlaidi. Reģistrēšanās jārada kā pašsaprotama procedūra pirms caurlaides iegūšanas.

Līdz šim Saeimas caurlaides iegūšanas kārtība nav procedurāli atrunāta. Pašlaik to var iegūt tikai ar kāda konkrēta deputāta, tā palīga vai kancelejas darbinieka labvēlību. Tomēr šāda kārtībā atkal privilīģētākā pozīcijā nostāda tos, kuriem ir pazīšanās un „insaidera” zināšanas par pastāvošo kārtību. Lai arī Saeimas plenārsēdes un komisiju sēdes (ja nav noteikts citādi) oficiāli ir atklātas, tomēr tās var apmeklēt tikai tad, ja lobētājs ir spējis – parasti caur pazīšanos - iegūt caurlaidi.

Būtu jāievieš atšķirīga caurlaižu sistēma viesiem un lobētājiem. Vienas caurlaides viesiem uz vienu dienu jāizsniedz, balsoties uz līdzšinējo praksi – tās var pasūtīt deputāti, to palīgi, kancelejas darbinieki. Tomēr lobētāju caurlaides var iegūt tikai reģistrējoties. Tā būtu ilgtermiņa caurlaide uz pieprasīto laiku periodā no viena mēneša līdz vienam gadam. Lai iegūtu caurlaidi, lobētājiem ir jāreģistrējas un caurlaides pagarināšanai katru gadu jāiesniedz gada darbības pārskats un finanšu atskaites.

- Lobētāju reģistra uzturēšanu Saeimā varētu uzticēt Mandātu un iesniegumu vai kādai citai speciāli izveidotai komisijai. Atbildīgās komisijas uzdevums būtu apkopot reģistrācijas anketas un nodot pasūtījumu Saeimas Caurlaižu birojam lobētāja caurlaižu izsniegšanai. Tāpat komisijai būtu Saeimas mājas lapā jāpublisko lobētāju saraksts un reģistrācijas anketas. Svarīgi ir, lai atbildīgā komisija būtu tiesīga neētiskas uzvedības gadījumā (lobētājs strādā kādas citas interešu grupas vārdā nekā tā, kas norādīta reģistrējoties, lobētājs pieķerts kukuļošana, viens lobētājs aizstāv pretējas intereses u.c.) anulēt lobētāja caurlaidi. Tāpat komisijai būtu jāapkopo lobētāju ikgadējie darbības pārskati un finanšu deklarācijas.
  - Lobētājiem katru gadu jāiesniedz detalizēts savas darbības finanšu un aktivitāšu pārskats, norādot precīzus jautājumus vai likumprojektus, kas gada laikā tika lobēti, ziņas par to, ar kuriem Saeimas deputātiem lobētājs kontaktējies, lobētājiem-konsultantiem jānorāda visi maksājošie klienti, kuriem sniegti lobēšanas pakalpojumi, kā arī visiem jānorāda izmaiņas informācijā (ja tādas ir), kas sniegta pie reģistrēšanās.
3. Jāpieņem Saeimas deputātu ētikas un uzvedības kodekss, kura regulējums sākotnējā posmā varētu būt brīvprātīgs. Tomēr Saeimā noteikti būtu jāizveido komisija, kura spētu veikt uzraudzības, pārbaužu un sankciju piespriešanas funkcijas.

Lobēšanas kontekstā ir svarīgi, lai Saeimas deputātu ētikas un uzvedības kodeksā būtu noteikts:

- Pienākums paziņot personas vai organizācijas, kuru sagatavots viedoklis vai sniegtā informācija ir palīdzējusi deputātam formulēt savu viedokli;
- Pienākums iespēju robežās pārlicināties, ka informācija, uz kuras pamata tiek pieņemti lēmumi, ir patiesa;
- Aizliegums slēgt mutiskas vai rakstiskas vienošanās ar jebkādam trešajām personām, kas deputātam uzliek saistības attiecībā uz viņa kā valsts amatpersonas pienākumu veikšanu;
- Pienākums izvairīties no situācijām, kur var rasties iespaids, ka deputāts atrodas interešu konfliktā.³⁰

---

³⁰ Kalniņš, 45.lpp. Šie ieteikumi balstīti uz Saeimas deputātu ētikas kodeksa projektu, ko Sabiedriskās politikas centrs "Providus" sagatavoja pēc Saeimas Mandātu un iesniegumu komisijas pasūtījuma. 21.06.2004. Npublicēts dokuments.